

Aanwezig	Martine De Raedemaeker, voorzitter Stefaan Deleus, Bart De Nijn, schepenen Farid Bennasser, Kristof Calvo, Anne Delvoye, Frank Nobels, Rita Van den Bossche, Tine Van den Brande, commissieleden
Aanwezig niet-commissieleden (raadsleden)	
Verslaggever	Heidi De Nijn
Ambtenaren	
Externen	Christophe Busch
Verontschuldigd	Koen Anciaux, Björn Siffer, schepenen Caroline Gennez, Klaartje Heiremans, commissieleden
Datum	8 februari 2018 – van 20.00u tot 21.15uur

1. Goedkeuring verslag 11 januari 2018.

Het verslag van de vorige vergadering wordt goedgekeurd

2. Vervolg bespreking modaliteiten tot uitvoering van het gemeenteraadsbesluit van 5 september 2017 (initiatiefnemer Farid Bennasser), inzake omstreden straatnamen en openbare monumenten. (Toelichting door Christophe Busch, directeur van Kazerne Dossin)

Debat naar aanleiding van presentatie Christophe Busch (in bijlage)

- *Hoe gaan we om met de huidige vraagstelling over omstreden monumenten en straatnamen?*

Algemeen aanvaarde uitgangspunten vanuit de vergadering:

- ⇒ Het gaat over de algemene problematiek en niet langer over één concreet geval
- ⇒ Het denkproces hierrond is erg belangrijk en niet zo zeer de concrete oplossing
- ⇒ De denkoefening moet buiten de ideologische en politieke sfeer plaats vinden

- *Elementen die in het gesprek met Christophe Busch naar voor komen*

“Working memory towards history”

Het sleutelwoord in het proces om van herinnering naar geschiedenis te gaan is “dialogoog”. Voor een individu zijn de eigen herinneringen altijd de juiste. De kunst bestaat er in van die herinneringen langzaam dichterbij de historische feiten te brengen. Dat kun je niet als je vertrekt vanuit polariserende standpunten. Er moet ruimte geschapen worden voor interpretatie en tegeninterpretatie. Zo krijg je een heel genuanceerd verhaal in al zijn complexiteit.

Christophe Busch geeft twee voorbeelden van hoe het wel kan.

1. Hamburg: een monument uit de tweede Wereldoorlog ter ere van de Duitse Wehrmacht zorgde voor controversen. Samen met de Hamburgse gemeenschap is er gezocht naar een aanpak die de historische feiten niet wegveegt maar ze in de juiste context zet. Uiteindelijk is ervoor gekozen om er een monument ter ere van de Duitse weerstandsorganisaties tegenover te zetten. Het geheel vormt nu een nieuw monument. Het is een dialoog van twee kunstwerken, waarin de geschiedenis haar rechten krijgt.
2. De reeks op Canvas over de kinderen van collaborateurs tijdens WOII. In zes afleveringen heeft men het over de herinneringen van de kinderen, hoe zij het 'narratief' van de ouders hebben beleefd en meegenomen. De makers van de reeks beseften heel goed dat gesprekken met mensen van de collaboratie zelf niet veel aarde aan de dijk brachten. De reeks van Maurice De Wilde is daar een goed voorbeeld van; het wordt al gauw heel culpabiliserend en mensen sluiten zich op in hun eigen gelijk. Met de tweede generatie, de "kinderen van", lukt dat beter. Want velen onder hen zijn ondertussen op zoek gegaan naar de objectieve geschiedenis. Sommigen hebben vastgesteld dat het verhaal van hun ouders eenzijdig is en niet helemaal strookt met de werkelijkheid. Belangrijk is het zoeken naar een format die de herinneringen van de kinderen en de geschiedenis bij elkaar brengt. In de reeks gebeurt dat met getuigen die zelf wetenschappelijk onderzoek gedaan hebben. Men laat herinneringen aan het woord, heel individueel. Via die herinnering werkt men naar historische interpretatie. Door alle lagen van de geschiedenis te laten zien worden mensen geholpen om hun herinnering te objectiveren, zonder ze goed of slecht te noemen.

! Belangrijk: een switch van memory naar history is onmogelijk zonder een goede begeleiding.

"Ethics of memory contra ethics of forgetting"

Moeten we gruweldaden uit het verleden blijven herinneren of moeten we leren vergeten. Voeden we de haat niet door voortdurend te wijzen op wat in het verleden gebeurd is? Kunnen we niet beter vergeten en proberen opnieuw samen te leven zonder een zware rugzak? In de praktijk is al gebleken dat de mensheid doorgaans weinig lessen trekt uit het verleden.

Op de vraag aan Christophe Busch hoe hij die tweeledigheid hanteert in Kazerne Dossin, geeft hij het voorbeeld van Michael Freilich, hoofdredacteur van Joods Actueel.

Hij is een joodse man van de tweede generatie die de oorlog zelf niet heeft meegemaakt. Zijn zoontje – derde generatie – komt thuis van school met een verhaal dat zo mogelijk nog gruwelijker is dan de werkelijkheid.

Freilich wil daar tegenin gaan want op deze manier wijk je verder af van de objectieve geschiedschrijving en werk je een verdere polarisatie in de hand in plaats van banden te zoeken.

Proces belangrijker dan uiteindelijke oplossing

De belangrijkste stap is het creëren van ruimte om in dialoog te gaan.

Dat is niet eenvoudig. Vaak organiseert men een stemming of een referendum.

Een referendum is geen dialoog: het komt niet verder dan het verzamelen van meningen.

In Lanaken bijvoorbeeld heeft men aan de bewoners van de Cyriel Verschaevestraat gevraagd welke naam ze in de plaats zouden willen.

Uit de drie geboden voorstellen hebben de bewoners voor een 'Anna Frank' straat gekozen.

Christophe Busch vindt dat een gemiste kans. Waarom niet de naam van een Vlaamse verzetsstrijder? Dat ligt veel dichter bij onze plaatselijke context.

Dat een oplossing van onderuit kan groeien is belangrijk, maar dan wel via een weloverwogen proces. Men moet trachten de verschillende lagen van de geschiedenis te verbinden.

Met alle grijstinten die de geschiedenis heeft, ze is nooit wit of zwart maar altijd genuanceerd.

Symbolwaarde van een monument

In feite kunnen de historische monumenten op zich nooit 'schuldig' zijn.

Standbeelden worden doorgaans opgericht om er rituele momenten rond te organiseren.

Zo worden ze een symbool.

Door een symbool te verwijderen, verwijder je niet vanzelf de overtuiging of het gedachtengoed waarvoor het staat.

We mogen ons niet laten misleiden daardoor: niet het symbool moet aangepakt worden maar de problematiek waarvoor het staat.

Het mooiste is wanneer vanuit een proces, dat vertrekt met een dialoog en dan depolariseert, nieuwe rituelen ontstaan die getuigen van een volwassen verwerking.

Crisismanagement

De reactie tegen omstreden namen en monumenten in de openbare ruimte komt er vaak pas na vele jaren of decennia of zelfs eeuwen.

Als reden hiervoor geeft Christophe Busch enkele mogelijkheden.

Er kan protest komen omdat de groep mensen die het symbool contesteren ondertussen meer geëmancipeerd is en daardoor mondiger wordt.

Maar er kan ook protest komen omdat de situatie, van minderheden bijvoorbeeld, verslechterd is en het beschadigen of neerhalen van een monumentaal symbool de uitlaatklep is van sociale spanningen. Voor dit laatste haalt hij voorbeeld aan van de confederale monumenten in Charlottesville/ VS.

Er zullen altijd mensen en groepen van mensen zijn die niet in dialoog willen gaan.

Ook dichterbij huis zijn er zo'n voorbeelden.

Bij de nieuwe invulling van het Afrikamuseum in Tervuren krijgen de curatoren te maken met een groep jonge Afrikanen die tamelijk agressief hun slachtofferrol blijven opeisen. Daarmee kom je geen stap verder. Je mag hen in geen geval laten bepalen wat er te zien zal zijn in het museum.

Bij extreme meningen is een serene debat niet mogelijk. Het enige wat je kunt doen is zorgen dat je die mening geen voedsel geeft.

Het is des te belangrijker om mensen tijdig op te sporen en met hen in gesprek te gaan en te luisteren naar hun frustraties. Het mag niet te lang aanslepen want dan krijg je de polarisatie niet meer omgebogen.

Hoe belangrijk het is om met mensen zelf in dialoog te gaan en te begrijpen wat hen tegenhoudt, toont het project dat over heel Europa wordt uitgezet rond de "Stolpersteine" (struikelstenen).

In vele steden, vooral ook in Duitsland, worden deze stenen al gezet, maar niet in München en Antwerpen. Een bepaalde groep van mensen uit de Joodse Gemeenschap zelf verzet zich ertegen.

Een commissie van academici spreekt zich momenteel over dit project uit. Het zijn wetenschappers die vanuit hun functie alleen gefocust zijn op de objectieve geschiedenis en te weinig oog hebben voor de betekenis van individuele herinnering en gevoelens.

Struikelstenen hebben voor iedereen een andere betekenis, het zijn niet de wetenschappers die deze patstelling zullen doorbreken. Het is een strijd tussen slachtoffers geworden en daarom des te pijnlijker.

Momentum voor Mechelen: de koloniale geschiedenis

De problematiek van het koloniale verleden van België - die aan de basis ligt van de vraag van Farid Benasser - is een vrij nieuwe 'publieke' problematiek. De polarisatie ervan bevindt zich nog in de luwte, de verhoudingen zijn nog niet al te gespannen.

In de wetenschap dat er de komende jaren een omslag komt op gebied van kolonialisatie-geschiedenis, kan 'kolonialisme' een goede eerste casus zijn om te onderzoeken hoe om te gaan met symbolen, monumenten en namen.

In een stad als Mechelen, die inclusiviteit hoog in het vaandel draagt en waar men zoekt naar bindende elementen in de stedelijke samenleving, zou het mooi zijn mocht rond deze problematiek een dialoog kunnen opgezet worden.

De stad heeft met Kazerne Dossin al aangetoond dat het mogelijk is. Een wit monument over een duistere geschiedenis van de stad. Het verbinden van de Holocaust met het mensenrechtenthema.

Als de beroering rond de betekenis van monumenten nu op een juiste manier kan aangepakt worden met het voorbeeld van de koloniale symbolen, dan kan dit traject wellicht als basis dienen om in de toekomst met andere problematische historische monumenten om te gaan. En om in de toekomst mee te nemen bij het geven van namen of het plaatsen van nieuwe monumenten.

Niet onbelangrijk daarbij is het feit dat Canvas in navolging van de reeks over collaboratie ook een reeks plant over het koloniale verleden. We kunnen als stad hier een pro-actieve partner zijn.

Zo'n proces vraagt wel om een deskundige regie en een passende methode.

De verschillende stakeholders moeten hun verhaal kunnen brengen.

Er dient gezocht naar mensen die vanuit eigen ervaring of studie hierover iets te zeggen hebben. Het zal altijd een combinatie zijn van individuele herinnering/beleving en objectieve geschiedenis. Het zal altijd een gesprek zijn, een dialoog.

Het resultaat kan je niet voorspellen maar als er iets nieuws gecreëerd wordt, al dan niet met hulp van een kunstenaar, is er een belangrijke stap gezet.

De regie van zo'n proces speelt zich best af buiten de politieke en ideologische sfeer. Een goede, deskundige begeleiding is noodzakelijk.

Besluit:

- De problematiek van omstreden monumenten en straatnamen overstijgt de concrete vraag naar Van Kerckhovenstraat en het monument op de vest
- De koloniale problematiek kan wel als casus dienen om het proces op gang te trekken rond de inclusieve, historisch bewuste omgang met historische monumenten en namen
- Dat proces moet uit de politieke en ideologische sfeer getrokken worden
- Bedoeling is een antwoord te vinden op de vraag hoe we omgaan met herinneringsplekken in de openbare ruimte; daarbij is niet zozeer een concrete oplossing het doel, wel een houding en een methode te vinden om blijvend te reflecteren
- Deze materie overstijgt het domein van de raadscommissie cultuur
- Vraag aan directeur Vrije Tijd om samen met Christophe Busch en andere deskundigen uit de stedelijke organisatie en Kazerne Dossin een proces op gang te trekken en uit te bouwen

Verslaggever: Heidi De Nijn